

Laisvoji

“Kur nesukuriama laisvoji rinka, ten susikuria juodoji”

rinka

LIETUVOS LAISVOSIOS RINKOS INSTITUTO LEIDINYS

2009 Nr. 2 (balandis – birželis)

TURINYS:

LLRI prieš nekilnojamojo turto mokestį.....	1 psl.
EKONOMINĖ POLITIKA.....	2 psl.
EKONOMINĖS REFORMOS.....	3 psl.
VALSTYBĖS NAŠTA.....	6 psl.
EKONOMINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAS.....	8 psl.
IDĖJŲ SKLAIDA.....	10 psl.
SKAITINIAI.....	10 psl.
LLRI DIENORAŠTYJE.....	11 psl.

LLRI Saulėlydžio komisijoje priėmė sprendimus dėl:

- [Lietuvos valstybinio mokslo ir studijų fondo;](#)
- [Narkotikų kontrolės departamento;](#)
- [Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos;](#)
- [Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos;](#)
- [Lietuvos archyvų departamentą;](#)
- [Statistikos departamentą;](#)
- [Ginklų fondo prie Vyriausybės;](#)
- [Giraitės ginkluotės gamyklos;](#)
- [Kūno kultūros ir sporto departamentą;](#)
- [VŠĮ Europos informacijos centro;](#)
- [Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LRV;](#)
- [Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos.](#)

LLRI Saulėtekio komisijoje:

- **Viešųjų pirkimų tobulinimo darbo grupės pasiūlymai**
- **Valstybės įstaigų veiksmų neigiamo poveikio verslo subjektų piniginiams srautams (likvidumui) mažinimo darbo grupės pasiūlymai**
- **Teritorijų planavimo ir urbanistinio renovavimo sistemos tobulinimo darbo grupės pasiūlymai**
- **Biurokratinės naštos verslui mažinimo darbo grupės pasiūlymai**

LLRI PRIEŠ NT MOKESTĮ

Kuo blogas nekilnojamojo turto mokestis? Didžiausia jo yda yra pats mokesčio objektas. Kas galėtų ekonomiškai pagrįsti, kad reikia apmokestinti nekilnojamąjį turta, išskiriant jį iš viso kito turto sąrašo?

Kodėl ne akcijos, ne antikvaras, ne brangenybės, o nekilnojamasis turtas? Mėginama įrodyti, kad nekilnojamasis turtas byloja apie gebėjimą mokėti – tokį principą turi atitikti kiekvienas taikomas mokestis. Tačiau įrodyti negali pavykti, nes tokio sąryšio tiesiog nėra. Asmuo gali turėti nekilnojamojo turto, ir neturėti pajamų dėl įvairiausių priežasčių. Esant nekilnojamojo turto mokesčiui, tai reikštų, kad tas, kuris neturi, tegu ir laikinai, pajamų mokesčiams sumokėti, yra pasmerktas atsisakyti ir turto. Nekilnojamojo turto mokestis yra nukreiptas ne prieš turtinguosius, o prieš neturtėlius, prieš vidutiniokus. Jei neturi pinigų, neturėk nieko, nei turto – tokia šio mokesčio logika.

Sakoma, kad mokestis reikalingas vien todėl, kad jis taikomas daugelyje pasaulio šalių. Pasaulio valstybės šį mokestį turi iš senų laikų, kai dar nebuvo sukurti ir įvesti šiuolaikiniai mokesčiai – pajamų, pelno, PVM. Ir atsiradus naujiems, žymiai efektyvesniems mokesčiams, šalys niekaip negali atsisakyti nekilnojamojo turto mokesčio. Taip vyksta ne todėl, kad šis mokestis būtų itin pelningas biudžetams, neutralus ir kitaip vertingas kaip mokestis. Nieko panašaus - mokesčiai turi savybę būti amžini, didėti ir daugėti. Įvedus mokestį, jo praktiškai neįmanoma atsisakyti. Priešingai, jie dar ir plečiasi. Jei Lietuvoje bus įvestas nekilnojamojo turto mokestis tik porai tūkstančių gyventojų, galėčiau lažintis, kad per dešimtmetį šį mokestį mokėtume kas antras. Ant vienos rankos pirštų galėtume suskaičiuoti mokesčius, kurių valstybės atsisakė. Ir tai buvo labai seniai.

Dažnai sakoma, kad nekilnojamojo turto mokestis geras ir reikalingas, tačiau dabar netinkamas metas jį įvesti. Deja, šiam mokesčiui nėra gero laiko, nes mokestis fundamentaliai ydingas. Nekilnojamojo turto burbulą taip pat sprogdinti reikėjo ne šiuo mokesčiu, o naikinamomis mokesčių lengvatomis būstui. Beje, kokia įžvalgi apmokestinimo politika – pradžioje skatinti būsto įsigijimą, o po to jį apmokestinti...

Rūta Vainienė

LLRI prezidentė

> LLRI pocija dėl lito devalvavimo**Birželio 2 d. LLRI išplatino poziciją, kurioje griežtai pasisako prieš lito devalvavimą**

kaip neišvengiamybę, prieš lito devalvavimą, kaip ekonomikos gelbėjimo priemonę ir pateikė argumentus.

1. Savavališkas valstybės įsikišimas į šalies pinigų sistemą;
2. Valdžia persikirstytų gerovę;
3. Valdžia sukeltų kainų augimą;
4. Nebūtų nustatytas realusis lito kursas;
5. Nebūtų norimo eksporto skatinimo;
6. Neįveiktų ekonomikos nuosmukio;
7. Padidėtų paskolų našta pasiskolinusiems eurai;
8. Nespręstų aukštos darbo jėgos kainos problemos;
9. Tai būtų pirmas žingsnis valiutų valdybos panaikinimo link;
10. Pakenktų Lietuvos įvaizdžiui, kiltų ekonominio nestabilumo grėsmė.

LLRI argumentus galite rasti [paspaudę čia](#).

> LLRI ekspertizė dėl lito patikimumo įstatymo (XIP-465)

Birželio mėnesį LLRI išplatino ekspertizę, kurioje raginama nepritarti Lito patikimumo įstatymo 3 straipsnio papildymo įstatymo projektui. Pakeitimas yra netikslingas bei padidintų oficialaus lito kurso pakeitimo riziką bei politizuotų sprendimo priėmimą. Norint sumažinti oficialaus lito kurso keitimo riziką būtų tikslinga priimti Lito patikimumo įstatymo pataisas, kuriose būtų panaikinta nuostata dėl galimybės keisti oficialų lito kursą. Tačiau įvertinant temos jautrumą, siūlome susilaikyti nuo bet kokių Lito patikimumo įstatymo korekcijų iniciatyvų.

Valiutų valdyba, kuri yra įtvirtinta Lito patikimumo įstatymu, yra pati ilgaamžiškiausia ir sklandžiausia Lietuvoje įvykdyta reforma. Ji apsaugojo pinigus nuo politinės įtakos, suteikė žmonėms ir įmonėms galimybę prognozuoti savo ekonominius veiksmus, padidino pasitikėjimą litu. Šiandien valiutų valdybos modelis išlieka Lietuvos nacionalinės valiutos stabilumo pagrindu. Nepaisant valiutų valdybos svarbos ir teikiamos naudos, ne kartą nepagrįstai abejota šio modelio gyvybingumu, galimybe prisitaikyti prie besikeičiančių ekonomikos sąlygų, svarstyta, kaip ir kokioms aplinkybėms esant galėtų būti keičiamas oficialus lito kursas.

Ekspertizę galite rasti [paspaudę čia](#).

> Dėl nacionalinio komercinio banko steigimo idėjos (XIP-463)

LLRI teigia, kad nėra jokių priežasčių, kodėl valstybinis komercinis bankas, veikdamas nenuostolingai ir kaip lygiavertis rinkos žaidėjas, galėtų geriau patenkinti rinkos poreikius nei privatūs komerciniai bankai. Dėl minėtų priežasčių valstybinis komercinis bankas užsibrėžtą pigesnio ir gausesnio skolinimo funkciją galėtų vykdyti tik veikdamas nuostolingai arba taikydamas konkurenciją iškreipiančias priemones. LLRI siūlo atsisakyti idėjos kurti valstybinį komercinį banką.

Susijusi ekspertizė adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_lr_seimo_nutarimo_del_nacionalinio_komercinio_banko_steigimo_projekto_xip_463/5328

> LLRI pocija dėl lito devalvavimo

Birželio 17 d. Lietuvos laisvosios rinkos institute svečiavosi Tarptautinio valiutos fondo (TVF) ekonomistai Darius Abazorius, Jacques Miniane ir Eugenio M. Ceruti.

LLRI prezidentė Rūta Vainienė, viceprezidentas Giedrius Kadziauskas ir ekspertas Vytautas Žukauskas su svečiais kalbėjosi apie tiesioginių užsienio investicijų perspektyvas ir trukdžius, apie pensijų ir aukštojo mokslo reformą, apie valiutų valdybą ir lito stabilumą, apie migraciją, apie darbo santykių reguliavimą ir darbo rinkos padėtį.

> Fizinį asmenų bankroto įstatymo projektas (XIP-450)

Gegužės mėnesį LLRI pateikė analizę dėl fizinių asmenų bankroto projekto. Fizinį asmenų bankroto įteisinimas būtų labai svarbus pokytis rinkoje. Jis ne tik skatintų įmones teikiančias finansines ir kitas paslaugas prisitaikyti prie naujos rizikos, bet, svarbiausia, paveiktų žmonių požiūrį į asmeninius įsipareigojimus, asmeninę atsakomybę ir neskatintų gyventi pagal išgales. Nors fizinių asmenų bankroto institutas padėtų konkrečioms žmonėms lengviau susitvarkyti kilusias nemokumo problemas, tačiau neigiamai paveiktų kreditorius, nes dalis skolų būtų negražinama.

Įstatymo priėmimas ir fizinių asmenų bankroto įteisinimas turėtų neigiamų pasekmių bendrai ekonominei padėčiai, iškreiptų racionalų ekonominį elgesį, didintų skolinimo rizikingumą ir todėl potencialiai paslaugų kainą bei skatintų piktnaudžiavimą bankrotu. Fizinį asmenų bankroto instituto įteisinimas prisidėtų prie netinkamų žmonių lūkesčių formavimo ir žmonės būtų neakivaizdžiai skatinami priimti rizikingesnius sprendimus. Motyvų įteisinti fizinių asmenų bankrotą nepakanka. Dalį fizinių asmenų bankrotui keliamų tikslų galima pasiekti kitomis priemonėmis (ribotos atsakomybės juridinio asmens institutas). Dėl šių priežasčių tikslinga nepritarti įstatymo projektui bei atsisakyti bet kokio fizinių asmenų bankroto instituto įteisinimo.

LLRI argumentus galite rasti [paspaudę čia](#).

> LLRI ekspertizė dėl Finansinio tvarumo įstatymo projekto

Finansinio tvarumo įstatymo tikslas - užtikrinti bankų sistemos finansinį stabilumą, t.y. išvengti bankų bankroto. Išskyrus valstybinį indėlių draudimą, faktas, kad šio įstatymo anksčiau nebuvo, rodo, jog iki šiol valstybė nebuvo įsipareigojusi nešti galimos nesėkmingos bankų veiklos naštos. Įstatymu norima įteisinti valstybės atsakomybę už bankinio sektoriaus veiklą su visomis iš to išplaukiančiomis neigiamomis pasekmėmis.

Nėra jokie pagrindo teigti, kad valstybė yra geresnis verslo valdytojas, tad valdymo nacionalizavimas gali sukelti daugiau problemų nei tos, kurias siekiama išspręsti. Bankų sektoriaus rizikos ir nuostolių perkėlimas į viešąjį sektorių bus brangi priemonė ir abejotina, ar pasiekianti keliamą tikslą. Finansinio tvarumo įstatymas įteisina didesnę ar mažesnę valstybės įsikišimą, kuris, bankams susidūrus su sunkumais, virstų atsakomybės išskaidymu, išlaidomis biudžetui, t.y. mokesčių mokėtojams. Taip pat, atkreipiame dėmesį, kad parama bankiniam sektoriui yra nesuderinama su bankų atsakomybės ir rinkos dalyvių savisaugos bei suvokimo apie riziką siekiu. Dėl šių priežasčių finansinio tvarumo įstatymo siūlome nepriimti.

Kaip jau minėta, stabilumo bankiniame sektoriuje tikslą įgyvendina Lietuvos bankas, naudodamasis bankų stebėsenos ir

ankstyvo perspėjimo apie bankinio sektoriaus padėtį sistema, kitomis anksčiau minėtomis priemonėmis. Jei šios priemonės neužtikrina reikiamo stabilumo bankiniame sektoriuje, siūlome tobulinti jau esamas priemones, o ne didinti jų skaičių, priskiriant jų įgyvendinimą Vyriausybei.

LLRI dar 1998 m. yra pateikęs ekspertizę dėl rezervuotųjų sąskaitų. Dalinių atsargų sistema neužtikrina žmonių ir įmonių einamųjų sąskaitų ir kitų lėšų saugumo. Todėl siūlome žmonėms ir įmonėms suteikti galimybę pasirinkti atsiskaitomųjų ir neterminuotų indėlių laikymo sąlygas renkantis rezervuotąsias sąskaitas. Skirtingai nuo šiandien įprastų einamųjų sąskaitų, lėšos rezervuotose sąskaitose būtų perduodamos bankui pasaugos, o ne paskolos būdu ir rezervuojamos banko korespondentinėje sąskaitoje ar kasoje. Visišką sąskaitos saugumą garantuotų šimtaprocentinis jų rezervavimas. Bankai negalėtų naudotis rezervuotosiose sąskaitose esančiomis lėšomis ir todėl įmonės ir žmonės nebūtų priversti patirti šių lėšų praradimo rizikos. Šio pasiūlymo įgyvendinimui reiktų priimti Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymo pataisas.

Ekspertizę galite rasti LLRI puslapyje www.lrinka.lt:
http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/llri_ekspertize_del_finansinio_tvarumo_istatymo_projekto/5233

> Tobulosios konkurencijos mirażas

LLRI vyresniojo eksperto komentaras savaitraštyje „Atgimimas“.

Diskutuojant apie konkurencijos politiką su politikais ar ekonomistais, net ir su tais, kurie pabrėžia esantys liberalūs, išskyla nesutarimai, kaip turėtų atrodyti rinka, kas yra laisva rinka ir pan. Spėju, kad dauguma liberalių neklasikinių ekonomistų bet kokią rinką apibūdina spektre nuo tobulosios konkurencijos iki monopolijos pagal tai, kiek rinkoje yra pardavėjų, kiek jie dideli, kaip lengva parduodamą prekę pakeisti kita preke ir kt. Tuo tarpu libertaristinė (austrų) ekonomikos mokykla rinką vertina pagal tai, kiek rinka yra laisva nuo valdžios įsikišimo. Taigi vertindami rinką, tradicinės ir austrų ekonominės mokyklos ekonomistai į ją žiūri iš skirtingų taškų, nepaisant to, kad visi yra iš esmės dešiniųjų pažiūrų.

Nepaisant skirtumų tarp liberalų ir libertarų, manau nei vieni, nei kiti dešinieji neprieštarautų, kad kontraktų laikymasis, nuosavybės apsauga yra sritys, kuriose valdžia gali sėkmingai veikti. Bet tai radikaliai skiriasi nuo dabar piešiamos konkurencijos politikos maksimos – „tobulosios konkurencijos“.

Visą komentarą [skaitykite čia](#).

> LLRI pozicija dėl fizinių asmenų pareigų kreditoriams laikino sustabdymo

Fizinių asmenų pareigų kreditoriams vykdymo laikino sustabdymo įstatymo projekte numatyta, jog esant tam tikroms įstatyme numatytiems sąlygoms laikinų finansinių sunkumų turinčiu pripažintas fizinis asmuo turi teisę laikotarpiu iki 3 metų nevykdyti pareigų savo kreditoriams bei nemokėti palūkanų. Lietuvos laisvosios rinkos institutas atlikęs įstatymo projekto analizę liepos pradžioje pateikė ekspertizę.

LLRI nuomone, įstatymo projekto įsigaliojimas įteisintų kreditorių teisių diskriminavimą skolininkų atžvilgiu, skatintų skolinimosi ir paslaugų kainos augimą, mažintų kreditų prieinamumą, iškreiptų asmenų rizikos prisiimant įsipareigojimus vertinimą. Dėl šių priežasčių siūlome fizinių asmenų pareigų kreditoriams vykdymo laikino sustabdymo įstatymo projektą atmesti.

Ekspertizę galite atsisiųsti [paspaudę čia](#).

> Šalies ekonomistų kreipimasis dėl pensijų reformos žlugdymo

2009-04-06 | LLRI iniciavo šalies ekonomistų kreipimąsi dėl siekio dar kartą sumažinti į pensijų fondus pervedamų įmokų dydį. Šįmet sumažinus į pensijų fondus pervedamų įmokų dydį nuo 5,5 iki 3 proc., buvo pasikėsinta į ateities pensininkų privačią nuosavybę, pakirstas pasitikėjimas reformos tęstinumu. Praėjus vos trims mėnesiams, balandį, vėl buvo pateiktas pasiūlymas „Sodros“ problemas spręsti ateities pensininkų sąskaita.

Leidimas išeiti iš kaupimo sistemos yra grubus sutartinių santykių laužymas ir paskatinimas grįžti į *pay-as-you-go* sistemą. Pasinaudojant nuosmukio akcijų rinkose, žmonės bus tiesiog suklaidinti, kad vienietų vertės smukimas nėra laikinas ir patirs realius finansinius praradimus. Pensijų kaupimas yra ilgalaikio investavimo instrumentas, rinkų prieaugiai ir smukimai išsilygina ilgalaikėje perspektyvoje. Kol pensijų išmokos nėra mokamos, pensijų fondų vertės smukimas yra tik potencialus.

Vienintelė sprendimą nacionalizuoti pensijas priėmusi pasaulio šalis yra Argentina. Latvijos svarstymus sustabdyti pensijų reformą kritikavo ir Tarptautinis valiutos fondas.

Argumentai už pensijų reformos tęstinumą ir būtinybę didinti pensijų kaupimo apimtį ne kartą yra išsakyti įvairių šalies ekonomistų ir analitikų, tarptautinių organizacijų. Šiuo kreipimusi apeliuojame į Seimo narių atsakomybę už ateities pensininkų gerovę.

LLRI vadovė Rūta Vainienė, kartu su kitais šalies ekonomistais ragino Seimą nepritari minėtiems siūlymams. Daugkartinė kaupiamųjų pensijų sistemos peržiūra paverčia pensijų reformą į antireformą ir ateityje lems gyventojų nepasitikėjimą apskritai bet kokiomis valdžios iniciatyvomis viešojo gyvenimo srityse.

> SVEIKATOS REFORMA

LLRI pozicija dėl Vaistų prieinamumo gerinimo projekto

2009-04-14 | Sveikatos apsaugos ministerijos parengtame „Vaistų prieinamumo gerinimo ir kainų mažinimo priemonių plane“ (toliau – plane) numatomas maksimalių antkainių vaistinėms ir didmeninės prekybos įmonėms antkainių nustatymas. Tokiu ribojimu siekiama sumažinti vaistų kainas vartotojams bei padidinti jų prieinamumą. LLRI pozicijoje instituto argumentai, kad siūlomas antkainių reguliavimas nepadės pasiekti keliamo tikslo bei turės aibę neigiamų pasekmių. Taip pat pateikiame efektyvias vaistų kainų mažinimo bei vaistų prieinamumo didinimo priemones.

Nors plane nėra teigiama, tačiau tikėtina, kad plano rengėjai vadovavosi prielaida, jog esami nereguliuojami prekybininkų antkainiai yra nepagrįsti, sąlygojantys monopolines vaistų kainas. Monopolinė kaina, kaip didesnė nei rinkoje kaina gali atsirasti tik tada, jei prekės rinka yra uždara, t.y. ribojamas įėjimas į rinką. Tokiu atveju, nesant potencialiai konkurencijai, gali susikurti monopolinis tiekėjas, galintis diktuoti didesnę nei rinkos kainą. Esant patekimo į rinką ribojimams (vaistinių tinklo ribojimas, reikalavimai prekybai ir kt.) mažėja konkurencija, todėl siekiant kainų mažėjimo, efektyviausias sprendimas yra mažinti/naikinti patekimo į rinką barjerus. Konkurencijos skatinimas yra vienintelis efektyvus būdas, leidžiantis mažinti kainas rinkoje ir neturintis neigiamų pasekmių. **Parengtame plane konkurencijos stiprinimui nėra skiriama dėmesio.** Plane taip pat siūlomos nepakankamos priemonės dėl vaistų kainų kompensavimo įtakos galutinėms kainoms, o būtent – visai neliečiamas kompensuojamos dalies mažinimo klausimas.

LLRI pasiūlymai

Geriausia priemonė mažinanti prekių bei paslaugų kainas, yra konkurencijos užtikrinimas. Todėl siekiant padidinti vaistų prieinamumą bei sumažinti jų kainą, tikslinga kurti prielaidas konkurencijai šioje srityje:

- 1) supaprastinti vaistinėms keliamus licencijavimo bei veiklos reikalavimus;
- 2) sumažinti reikalavimus, keliamus kiekvienai prekybos vaistais vietai, griežčiausius jų taikyti tik prekybos bendrovei;
- 3) mažinti kompensuojamą vaistų kainos dalį bei mažinti atotrūkį tarp minimalios ir maksimalios kompensacijos;
- 4) įteisinti lygiagrečių vaistų importą.

Atsižvelgiant į tai, kad siūlomas antkainių reguliavimas nepasieks keliamo tikslo, o kainų didėjimą lemia ne reguliavimų stoka, o jų perteklius, siūlome jokiame etape (išskyrus atvejus, kai kainą reikia nustatyti dėl kompensavimo) nereguliuoti, nefiksuoti ir nenustatinėti vaistų kainos elementų.

Susiję tekstai:

LLRI pranešimas spaudai: [Valdiški reguliavimai vaistų kainų nesumažins](#)

> Sveikatos sistemos piktžolynas

2009-05-08 | *Ištrauka iš LLRI prezidentės Rūtos Vainienės komentaro dienraštyje „Lietuvos žinios“.*

Seime pritarus aukštojo mokslo pertvarkai, Lietuvoje liko bene viena reformų nepaliesta sritis – sveikatos priežiūra. Čia dominuoja ne tik valstybinis sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas, vaistų kainų kompensavimas, bet ir valstybinis paslaugos teikėjas. Sveikatos sistemoje tarpsta visos didžiausiosios valdiškos paslaugos bei valstybinio finansavimo piktžolės: neefektyvumas, neskaidrumas, uždarumas, vartotojo ignoravimas, konkurencijos suvaržymai, voliuntaristiniai sprendimai dėl finansavimo ir t.t.

Sveikatos apsaugos ministerija ir pati neslepia, kad gydymo įstaigų finansavimas nėra grindžiamas kokiais nors pacientų pasitenkinimo (taigi ir potencialaus pasirinkimo), įstaigų efektyvumo ar lygiateisiškumo pagrindais. Į klausimą, ar bus užtikrintas privačių ir valstybinių sveikatos priežiūros įstaigų lygiateisiškumas, pasirašant finansavimo sutartis stacionarinėms paslaugoms 2009 metams, SAM atsako „NE“. „NE“ Sveikatos apsaugos ministerija sako ir bet kokioms kitoms pertvarkoms sveikatos priežiūros srityje, atveriančioms konkurencijos galimybes ar didinančioms paciento pasirinkimo teisę. Neribotą paklausą sveikatos priežiūros paslaugoms ribotų paciento priemokos legalizavimas – pasiūlymas senas ir paprastas, logiškas ir pagrįstas, gyvybiškai būtinas, tačiau piktybiškai neįgyvendinamas.

Kokias reformas auginti sveikatos sistemoje, Vyriausybė lyg ir žino, tačiau pertvarkas vilkina, leisdama sveikatos sistemoje gausiai vešėti piktžolėms.

Visą komentarą perskaityti galite čia:

http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/sveikatos_sistemos_piktzolynas/5245

> LLRI dėl sveikatos priežiūros įstaigų pakeitimo įstatymo projekto

2009-06-09 | Sveikindami, kad bene ketverius metus rengtas Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto XP-3350 pradedamas svarstyti, LLRI atkreipia dėmesį į esminius Projekto trūkumus bei ydas, kurie pateiktą Projektą paverčia tiesiog tuščiu kitų teisės aktų

atkartojimu, arba stabdo pribrendusią būtiną pertvarką asmens sveikatos priežiūros įstaigų veikloje, nesprendžia įsisenėjusių problemų.

1. **Neužtikrinamos lygios konkurencijos sąlygos.**
2. **Nenumatyta galimybė viešąsias įstaigas akcionuoti.**
3. **Draudimas valstybei/savivaldybei įnašą formuoti nekilnojamoju turtu.**
4. **Nenumatomas priemokos legalizavimas**

Apibendrinant pateiktas pastabas bei argumentus, LLRI siūlo projektą papildyti nuostatomis dėl sveikatos priežiūros įstaigų lygiateisiškumo, įstaigų akcionavimo, įnašų turtu galimybės bei priemokos legalizavimo.

Išsamius LLRI argumentus galite rasti [pasauđe čia](#).

> Valstybinės ligonių kasos reforma neišvengiama

2009-06-15 | *Interviu su LLRI prezidente Rūta Vainiene leidinyje „Lietuvos sveikata“ ir portale „Delfi.lt“.*

Lietuvos laisvosios rinkos instituto direktorė Rūta Vainienė tvirtina, kad jau seniai laikas reformuoti Valstybinę ligonių kasą (VLK), tapusią didžiuole ir neaiškiais principais veikiančia pinigų skirstymo mašina.

- Kokį vaidmenį sveikatos priežiūros sistemoje turėtų užimti Valstybinė ligonių kasa ir ar yra keistinos kurios nors šiandienės jos funkcijos?

- VLK funkcijos turėtų būti šiek tiek kitokios. Dabar ligonių kasos skirsto pinigus, sudarinėja sutartis su paslaugų tiekėjais, kompensuoja vaistus, įtrauktus į Kompensuojamųjų vaistų sąrašą. Ir nors yra skirstomos Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) lėšos - jokių draudiminių principų tenai nėra. VLK tiesiog yra tokia pinigų skirstymo mašina.

Sveikatos priežiūros sistema turėtų judėti draudiminės medicinos link. Tuomet toks automatinis lėšų paskirstymas negalėtų veikti, pinigai būtų skirstomi draudiminiais principais. Tolima siekiamybė yra tokia, kad privalomajam sveikatos draudimui asmuo turėtų draustis privačioje draudimo įstaigoje, o ligonių kasos tuomet atliktų rizikos išlygintojo vaidmenį, kuomet privalomajam draudimo paslaugų paketui asmuo neturi pakankamai pajamų. Pavyzdžiui, privalomuoju sveikatos draudimu draudžiasi asmuo, gaunantis 800 litų, ir kitas asmuo, kuris gauna 5000 litų. Natūralu, kad tas, kuris gauna 5000, turėtų subsidijuoti tą, kuris kauna 800. Tuomet VLK su teritoriniais padaliniais - o galbūt jų tada ir visai nereikėtų - turėtų atlikti išlyginimo vaidmenį.

O dabar jie neaiškiais principais, nesant kriterijų ir lygių galimybių tarp valstybinių bei privačių paslaugų tiekėjų, paskirsto 5 milijardus litų - tai yra labai drumsta institucija. VLK mechanizmas veikia be taisyklių. Taisykles jie turi, bet jos taikomos pagal poreikį, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros paslaugoms sutartys yra pasirašomos pagal poreikį, nors, matyt, geriau būtų konkurso būdu.

- Tai gal čia reikalingos tam tikros permainos?

- VLK taiko savotišką istorinį požiūrį - jei kuri nors įstaiga pernai suteikė tam tikrą skaičių paslaugų, tai šiemet, ji turėtų suteikti maždaug tiek pat. O kad galbūt atsirado konkurentas, kuris pigiau suteiks geresnę paslaugą - šito jie nepaiso. Ten vyrauja toks žinybinis požiūris - savos, t.y. valstybinės sveikatos priežiūros įstaigos yra gerosios, o privačios tegu pačios gyvena iš mokamų paslaugų ir mokamos medicinos - toks požiūris yra labai jaučiamas.

VLK pati reformuotis negali, čia reikalinga fundamentali reforma. Bet tai yra siekiamybė ateityje, iki kurios einant, gali būti daugybė

stotelių. Ir vienas pirmųjų žingsnių turėtų būti viešųjų pirkimų ar konkursinio finansavimo diegimas.

Paskirstyti pinigus yra labai lengva - jeigu skirstoma be taisyklių, čia galėtų susitvarkyti ir Rūta Vainienė. Manau, kad skirstyti lėšas draudiminiu būdu VLK yra nepajėgi, nes ji tam neturi nei specialistų, nei įgūdžių. Tai yra pinigų perpumpavimo mechanizmas, kuris surenka pinigus į fondą ir juos paskirsto iš anksto žinant, kad jų visiems neužteks.

- *Jūsų manymu, bazinio kainų balo vertės sumažinimas 11 proc. yra efektyvi pinigų taupymo priemonė, ar reikėjo ieškoti kitokių išiečių?*

- Man labai nepriimtina, kai paskelbiama, kad 1 litas taps lygus 0,89 lito. Tai paneigia bet kokią ekonomiką sveikatos priežiūros srityje, nes taip parodoma, kad sveikatai galima nustatyti kainas administraciniais būdais. Ministras negali pasakyti, kiek paslauga kainuoja - jis tik gali nustatyti taisykles, kokia dalimi PSDF gali dengti paslaugos kainą, o visa kita turėtų būti priemoka, pačią kainą turėtų nustatyti gydymo įstaiga. O ta priemoka, nors nelegali, bet ir dabar egzistuoja, tad ją legalizuoti pats laikas. Aš neigiamai vertinu tokį direktyvinį kainų reguliavimo būdą.

Galėjo būti pasakyta, kad mes kompensuojame tik dalį paslaugų, nes nėra lėšų, tad PSDF gali kompensuoti ne 100 proc. nemokamos medicinos, o, tarkim, 90 proc. ar 80 proc., nors greičiausiai tik 60 proc. Likusią dalį sveikatos priežiūros įstaigos turi gauti iš pacientų. Ir ta priemoka gali būti mokama paciento pinigais, o gali būti tai priemokai draudžiamasi papildomai sveikatos draudimu. Visokių variantų čia yra, bet ne taip buvo padaryta - pasakyta, kad viskas liks kaip buvę, privalote suteikti paslaugas ta pačia apimtimi, priemokas imti draudžiama, bet įkainis sumažintas.

- *Privačios sveikatos priežiūros įstaigos negali gauti kompensacijos iš PSDF už ligonių hospitalizavimą ir panašiai. Ar tai nėra diskriminacija privatininkų atžvilgiu?*

- Čia yra lygių konkurencijos sąlygų pažeidimas. Bet man atrodo, kad dabar yra tik laiko klausimas, kada tai bus vienareikšmiškai įvertinta. Neseniai organizavome verslo forumą ir verslo asociacijos susirinko pakalbėti ne apie save, savo santykius ir mokesčius, bet apie tas sritis, kuriose veikia valstybė: švietimas, sveikatos priežiūra, viešasis administravimas ir socialinė rūpyba. Ir tada Sveikatos apsaugos ministerijai nusiuntėme klausimą, klausdami, ar bus šiemet užtikrintas lygiateisiškumas pasirašant sutartis su gydymo įstaigomis? Atsakymas buvo - ne.

Visa tai nėra argumentuojama. Tai yra žaidimas be taisyklių - ką noriu tą ir darau, noriu - pasirašau, nenoriu - nepasirašau. Čia yra visiškas konkurencijos pažeidimas. Jeigu paslaugų reikia mažiau, negu gali suteikti įstaigos, jos turi konkuruoti mažesne kaina bei geresne kokybe ir turi būti pasirašomos sutartys su tais, kurie gali pasiūlyti tokias sąlygas. Bet apie tai net nekalbama.

- *Kada, Jūsų manymu, galėtų pasikeisti tokia politika? O gal ji dar ilgai galės tęstis?*

- Per 18 metų nepavyko reformuoti šitos sistemos. Ar pavyks tai dabar - sunku pasakyti. Tai labai jautri tema.

- *Gal dabar, kai yra atėjęs sunkmetis, yra pats laikas tokiai reformai?*

- Reformos reikėjo visada, o dabar ji tampa tiesiog neišvengiama, nes ta sistema negali taip ilgai gyvuoti, ji yra negyvybinga. Tada, kai laikas labai prispaudžia, yra pats metas reformoms, bet dabar matom, kad iš mirties taško nepajudama.

- *Visa tai yra sistemos ar personalo problema?*

- Viskas kartu. Tai labai jautri tema, politikai bijo prie jos reformatoriškai prisiliesti. Čia reikia stiprių lyderių, kurie galėtų pasipriešinti sistemai, profesiniams klanams, tam medikų būriui, kuriems yra gerai taip, kaip yra, nes didžioji jų dalis veikia valstybiniame sektoriuje.

Sistema veikia sau. Ji yra sau pakankama. Ji yra nepakankama pacientui. Dabar pacientas yra patrankų mėsa pinigams paimti. Kas jam atstovauja? Gydytojas jį gydo ir jis suinteresuotas padaryti pacientui kuo daugiau paslaugų, nes tokiu būdu yra gaunamas didesnis finansavimas. Ar tų paslaugų reikia? Gal kartais ne visada ir tų tyrimų reikia, ne visada kai kurių operacijų ir kai kurių vaistų reikia. Tad pacientas lieka nesaugus. Teoriškai jam turėtų atstovauti ligonių kasos, pacientas turėtų atsidurti tarp gydytojo, kuris norėtų gydyti kuo daugiau ir draudiko, kuris norėtų mokėti kuo mažiau. Toje jų "dvikovoje" gimtų optimalus aukso vidurys.

> ŠVIETIMO REFORMA

Rašinių ciklas „Mokinio krepšelis“:

Kam mokyklai mokinio krepšelis Kas pirmiausia – mokykla ar jos pastatas? Kokio ilgio mokyklos pavardėlis ir kas jį turi laikyti?

2009-05 | LLRI eksperto Adolfo Kadziausko komentarai savaitraštyje „Dialogas“.

Nuo 2002 metų mokinio krepšelio dydis padidėjo daugiau nei dvigubai. 2002 metais jį sudarė 1521 litas per metus, o šiais, 2009 metais, jo dydis yra jau 3774 litai per metus. Kita vertus, žymiai sumažėjo per mokinio krepšėlį skiriamo finansavimo dalis. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, jei 2002 metais mokinio krepšelis sudarė 52 proc. visų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų bendrajam lavinimui skiriamų lėšų, tai 2006-2007 per mokinio krepšėlį buvo paskirstoma jau tik vos virš 40 proc. visų iš valstybės bendrajam lavinimui skiriamų lėšų. Nors dar oficialių duomenų nėra, bet panašu, kad 2008 metais mokinio krepšelis galėjo sudaryti ir mažiau nei 40 proc. visų švietimui skiriamų lėšų.

Ši statistika parodo, kad Lietuvoje šiuo metu veikiantis moksleivio krepšelis nėra tikras krepšelis. Vis labiau traukiamasi nuo krepšelio ir vis labiau teikiamas tiesioginis mokyklų finansavimas. Kitose Europos valstybėse, bendrojo lavinimo mokyklas finansuojančiose pagal mokinio krepšelio ar jį iš esmės panašius principus, krepšeliui tenkanti dalis, švelniai tariant, yra žymiai didesnė.

Tikrąjį mokinio krepšelio dydį jose parodo, kiek privati mokykla gali gauti valstybinio finansavimo. Pavyzdžiui, Čekijoje privačios mokyklos gauna nuo 50 iki 90 proc. to, ką gauna valstybinės mokyklos. Danijoje privačios mokyklos gauna apie 75 proc. valstybinėms mokykloms tenkančių lėšų, bet tėvams įvestas privalomas papildomas mokesčiai privačiose mokyklose. Švedijoje privačios mokyklos gali gauti iki tokio paties finansavimo kaip valstybinės mokyklos ir valstybinį finansavimą gaunančios mokyklos negali imti papildomų mokesčių už mokslą. Olandijoje dar nuo 1917 m. privačios ir valstybinės mokyklos gauna visiškai vienodą finansavimą, privačios mokyklos turi ribotą teisę imti papildomą mokesť. Tai atsispindi ir statistikoje. Olandijoje virš 70 proc. mokinių mokosi privačiose mokyklose.

Absoliučiais skaičiais Lietuvoje 2007 metais vienam mokiniui teko virš 3300 litų valstybės ir savivaldybių biudžeto lėšų persikirstomų ne per mokinio krepšelį (mokinio krepšelio dydis buvo 2333 litai). 2008 metais ši dalis galėjo būti daug didesnė nei 4000 litai (mokinio krepšelio dydis buvo 2809 litai). Tai yra daugiau nei visas studijų krepšelis humanitariniams ir socialiniams mokslams Vyriausybės siūlomojo aukštojo mokslo reformoje. Jei dar pridėsime tas lėšas, kurias tėvai mokykloms vis dar sunėša per įvairias rinkliavas ir paramą remontui, baldams ir pan., susidaro sumos, artimos, o gal ir daug didesnės nei 300 litų mokiniui per mėnesį.

Dabartinė vyriausybė lyg ir yra numachiusi keisti mokinio krepšelio struktūrą ir principus. Vyriausybės programoje nurodoma, kad mokinio krepšelis apims ir ūkio aprūpinimo finansavimą, kad finansavimas bus vienodas valstybės, savivaldybių ir nevalstybinėms mokykloms, kad savivaldybės negalės persikirstyti mokinio krepšelio lėšų, kad mokykloms bus palikta laisvė savo nuožiūra naudoti mokinio krepšelio lėšas (šiuo metu yra nustatyta, kokia krepšelio dalis, kokiems dalykams turi būti panaudota).

Numatomas daug didesnis mokyklų savarankiškumas ir laisvė priimti įvairius sprendimus. Visa tai, jei bus įgyvendinta, padidins tiek paskatas mokykloms gerinti savo veiklą, jos rezultatus, ieškoti savo nišos, tiek galimybes visa tai įgyvendinti, tiek išlaisvins mokyklas nuo politinių sprendimų poveikio. Tačiau neaišku, kada tai bus įgyvendinta.

Be to, tikram mokinio krepšelio veikimui trukdo ne tik dabartinis jo dydis. Mokyklų krepšelis veiksmingas tik esant visiškai mokyklos pasirinkimo laisvei. O šiuo metu tokios laisvės nėra. Mokyklos suskirstytos į geografines teritorijas ir pirmenybę mokyti tam tikroje mokykloje turi ne pirmasis į ją atėjęs, bet gyvenantis tai mokyklai priskirtoje teritorijoje.

Naujų mokyklų steigimąsi riboja ir itin aukšti joms keliami higienos reikalavimai, nors dauguma dabar veikiančių mokyklų tų visų reikalavimų tikrai neįvykdo. Pavyzdžiui, kiek jums žinomų mokyklų savo teritoriją yra aptvėrusios ne žemesne kaip 1,5 metro tvora arba gyvatvore? O toks reikalavimas yra.

VALSTYBĖS NAŠTA

> Kodėl laisvės nuo mokesčių diena šiemet anksčiau

2009-05-23 | LLRI ekspertės komentaras portale Delfi.lt.

Pernai nutolusi rekordiška toli – gegužės 30 d., šiemet Laisvės nuo mokesčių diena išaušo anksčiau: gegužės 23 d. Tačiau džiaugtis vargu ar yra kuo, nes bendra mokesčių našta mažėja ne dėl sumažėjusios valdžios. Mokesčių surinkimas šiemet mažėja tiek dėl ekonominio nuosmukio, tiek išaugusiais mokesčiais įbaugintų ir į šešėlį pasitraukusių įmonių ir žmonių.

Laisvės nuo mokesčių diena Lietuvoje skaičiuojama nuo 1993 m. Tada ji atėjo balandžio 13 d., tačiau vėlesniais metais pradėjo tolti. Pirmąkart gegužę ji švęsta 1997 m. (gegužės 1 d.) 1999 m. Rusijos krizės metu ji buvo švenčiama gegužės 16 d., vėliau mokesčių našta mažėjo ir 2003 m. ši simbolinė diena minėta gegužės 3 d. Po 2003 m. ji vėl buvo nustumta tolyn kalendoriuje. Nors šiemet ji išauš anksčiau nei pernai, mes vis dar negrįžome į 2007 m. lygį, kai mokesčių našta simbolizuojantis akmuo buvo tempiamas gegužės 19 d.

JAV ši diena šiemet išaušo balandžio 13 d. (kaip ir anksčiausia kada nors apskaičiuota Lietuvoje!), Australijoje – balandžio 23 d., Ispanijoje – gegužės 9 d., Jungtinėje Karalystėje – gegužės 14 d. Skandinavijos šalyse ir Prancūzijoje ši diena paprastai ateina tik liepos mėnesį, kadangi didesnė žmonių sukurtų gėrybių dalis yra persikirstoma per biudžetą.

Pagal oficialią metodiką, mokesčių našta laikomas mokesčių pajamų santykis su grynosiomis nacionalinėmis pajamomis. Laisvės nuo mokesčių dienos apskaičiavimo tikslumas didele dalimi priklauso nuo Finansų ministerijos parengiamų mokesčių pajamų planų bei bendrojo vidaus produkto prognozės. Dabartinis biudžeto tikslinimas, kai mokesčių pajamų planai buvo gerokai sumažinti, sumažino ir bendrą mokesčių našta. Birželio mėnesį žadamas mokesčių peržiūrėjimas, galbūt koreguojant tarifus, mokesčių našta taip pat gali pakeisti.

Tačiau kaip šiemet rodo Laisvės nuo mokesčių diena, tarifų didinimas nebūtinai didina bendrą mokesčių našta. Taip, atskiram mokesčių mokėtojui ta našta auga, tačiau vis mažiau mokesčių mokėtojų gali ir nori tą našta nešti. Gyventojai mažina veiklos apimtį arba išvis stabdo veiklą. Nenorintys šios naštos nešti pasirenka šešėlinę, neapskaiytą veiklą. Augantį šešėlį patvirtina LLRI ekonomikos tyrimo duomenys. Ekspertų teigimu, šiemet šešėlio dalis nuo BVP išaugs 5 proc. punktais ir sudarys 22,7 proc. 2008 m. 27,5 proc. ekonomine veikla užsiimančių vienetų bent dalį savo veiklos vykdė šešėly, šiemet bent kažkiek veiklos šešėly vykdžiusių vienetų dalis sudarys 40 proc. Taigi, nors tarifai ir pakelti, didesnė mokesčių našta tenka mažesniai skaičiui mokesčių mokėtojų.

Paradoksas, kai padidinti mokesčių tarifai apsprendžia mažėjantį mokesčių pajamų surinkimą ekonomikos teorijoje vadinamas Lafero efektu. Šis efektas iliustruojamas į viršų išgaubtos formos kreive, kai x ašyje žymimas mokesčių tarifas, o y ašyje – mokesčių pajamos. Kartais mokesčių tarifų didinimas atneš didesnes mokesčių pajamas, kartais – mažesnes mokesčių pajamas. Pavyzdžiui, jeigu tarifas 0%, jokių mokesčių pajamų nėra, o tarifų didinimas padidins išdo įplaukas. Bet jeigu tarifas 100%, tada mokesčių pajamos irgi yra 0 – niekas nesutiktų vykdyti veiklos, jeigu visos uždirbtos pajamos būtų paimtos mokesčių pavidalu. Tada tarifo mažinimas padidintų išdo įplaukas. Keliant mokesčių tarifus visuomet egzistuoja riba, kurią peržengus mokesčių pajamos mažėja, nes dideli tarifai ima smukdyti ekonomiką, atgraso žmones nuo ekonominės veiklos.

Taigi, ekonomika gali būti vienoje arba kitoje kreivės pusėje. Svarbu tai, kad šis modelis ir jo rezultatai yra postfaktiniai, jų negalima suabsoliutinti: keisdamas mokesčių tarifus negali būti užtikrintas dėl pasekmių mokesčių įplaukoms, nežinai, kurioje kreivės pusėje randasi ekonomika, be to, ir pati kreivė yra nestabili, jos forma gali keistis. Ji gali būti susispaudusi kairėje pusėje, o gali būti nutolusi dešiniau.

Pastarieji mokesčių didinimai ir sumažėjęs mokesčių pajamų surinkimas nurodo, kad Lietuvos ekonomika dabar yra dešinėje kreivės pusėje. Taigi, bet koks tolimesnis mokesčių tarifų didinimas siekiant surinkti daugiau pajamų neišvengiamai patirs fiasko, nes surenkamos mokesčių pajamos tik dar labiau mažės.

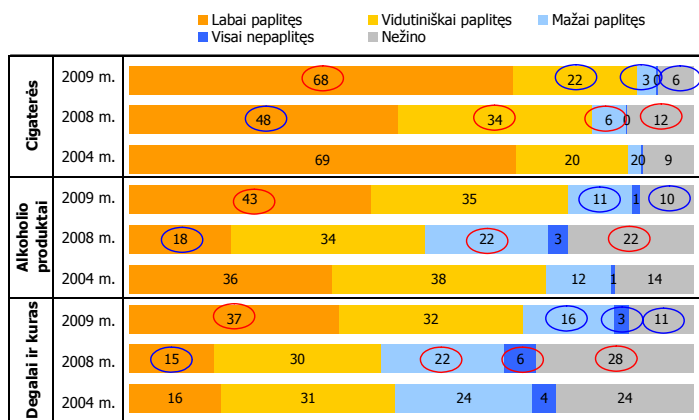
Laisvės nuo mokesčių diena padeda išryškinti Lafero paradoksą: mažinant pelno mokesťį 2002 m. ir gyventojų pajamų mokesťį 2006 – 2008 m., mokesčių našta augo; mokesčius padidinus nuo 2009 m., bendra mokesčių našta mažėja. Pasikartosiu, kad ši diena yra sąlyginis dalykas, jos apskaičiavimo tikslumas priklauso nuo kitų institucijų daromų prognozių tikslumo. Laisvės nuo mokesčių diena įgyja prasmę žiūrint į ilgesnį laikotarpį (parodo mokesčių naštos tendencijas), o taip pat lyginant mūsų šalies konkurencingumą su kitomis šalimis. Deja, šiemet anksčiau atėjusi diena yra ne ekonominis pajėgumo, bet augančio šešėlio pasekmė.

Nors mokesčių tarifų didinimas potencialiai mažintų bendrą mokesčių našta, kiekvienam mokesčius mokančiam gyventojui arba įmonei ši našta augtų, tad ne tokios mokesčių politikos tikimės iš valdžios. Tikimės, kad valdžia mažins mokesčių tarifus, tuo skatindama ir šešėlio mažėjimą, kad valdžia racionaliau ir efektyviau naudotų surenkamas mokesčių pajamas, o mokesčių

politika bus grįsta vertybėmis, paverstomis principais. Mokesčiai turi būti kuo neutraleresni, jie neturi įtakoti mokesčių mokėtojo sprendimo užsiimti viena ar kita veikla, neturi skatinti tam tikros ekonominės veiklos formos. Mokesčiai turi būti teisingi, proporcingai apmokestinantys pajamas. Mokesčiai turi būti tik priemone biudžeto pajamoms surinkti, jų pagalba neturi būti formuojama šalies ūkio struktūra. Tik tuomet, kai bendra mokesčių našta mažės net ir mažinant mokesčių tarifus, o mokesčių politika nebus reguliavimo įrankiu, galėsime nuoširdžiai džiaugtis ir švęsti Laisvės nuo mokesčių dieną.

> TYRIMAS: 4 iš 5 gyventojų mano, kad nelegalių prekių vartojimas paplitęs

2009 gegužės mėn. 79 procentai gyventojų mano, kad Lietuvoje paplitęs nelegalių prekių vartojimas (2008 m. taip manančių buvo 60 proc.). 43 proc. tyrimo dalyvių visiškai pateisina arba yra linkę pateisinti kontrabandą, 47 proc. pateisina kontrabandinių prekių vartojimą (praėjusiais metais šie rodikliai atitinkamai buvo 39 ir 46 proc.).

Lietuvos laisvosios rinkos instituto užsakymu 2009 m. balandžio mėnesį tyrimų bendrovė „RAIT“ atliko gyventojų sociologinę apklausą, kurioje buvo siekiama išsiaiškinti 15-74 metų Lietuvos gyventojų požiūrį į kontrabandą ir nelegalių prekių vartojimo lygį Lietuvoje.

Tyrimo duomenimis, labiausiai išaugo manančių, kad šalyje paplitęs nelegalaus alkoholio vartojimas (nuo 52 proc. pernai iki 78 proc. šiais metais). Manančių, kad paplitusi nelegalių degalų rinka šiais metais 69 proc. (2008 m. 45 proc.), o nelegalių cigarečių paplitimo rodikliai buvo aukšti jau praėjusiais metais, pasak tyrimo, nuo 82 proc. 2008 m. išaugo iki 90 proc.

Pateisinantį požiūrį į kontrabandą turi nuo 43 iki 47 proc. gyventojų. Santykinai palankus gyventojų požiūris, artimi ir pigias prekes siūlantys kaimynai, santykinai žemas Lietuvos gyvenimo lygis ir dideli akcizai - svarbios aplinkybės, kurios prisideda prie nelegalios rinkos veikimo.

Nelegalių prekių vartojimo paplitimo vertinimu išsiskiria keli regionai: tai, kad nelegalus kuro vartojimas yra labai paplitęs mano net 65 proc. Marijampolės ir Telšių apskričių gyventojai ir tai yra dvigubai daugiau nei Vilniaus, Klaipėdos, ar Utenos apskrityse. Nelegalus alkoholis, pasak tyrimo dalyvių, itin paplitęs Telšių (70 proc.) Marijampolės (67 proc.) ir Alytaus (63 proc.) apskrityse. Manančių, kad šalyje labai paplitę kontrabandinės cigaretės mano net 89 proc. Alytaus, 88 proc. Telšių ir 79 proc. Šiaulių apskričių gyventojai.

Apklausos duomenimis, trečdalis (33 proc.) žmonių mano, kad kontrabanda yra daugelio žmonių pragyvenimo šaltinis ir 4 iš 10

mano, kad ja užsiima mažas pajamas gaunantys gyventojai, kurie neturi kitų pragyvenimo šaltinių.

Dažniausiai kontrabandinės prekės įsigyjamose turgavietėse ir iš pažįstamų. Itin retai kontrabandinės prekės perkamos kioskuose ir parduotuvėse. Nors nepatinkama prekių kokybė lieka pagrindine tokių prekių nepirkimo priežastimi, tačiau labai išaugo teigiančių, kad tai prieštarauja jų moralės principams (nuo 19 proc. iki 29 proc.).

Gegužės 20 d. LLRI kartu su LR Finansų ministerija surengė diskusiją „Akcizų politika ir šešėlis Lietuvoje“. Finansų ministrė Ingrida Šimonytė pateikė informaciją apie akcizų politiką - naujienas Lietuvoje ir ES, LLRI viceprezidentas Giedrius Kadziauskas pateikė medžiagą „Gyventojų požiūris į kontrabandą ir nelegalių prekių vartojimas Lietuvoje. Ar ir kaip į tai turi atsivėlgti politikos formuotojai?“, Gvidas ČIUČKA, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos Muitinės kriminalinės tarnybos 1-ojo skyriaus viršininkas, pasidalino informacija apie Nelegalių prekių vartojimą ir Lietuvos sienos apsaugą.

> Pranešimas spaudai: svarstomame biudžete taupymas nenumatytas

2009-06-25 | Valdžia nepraleido progos pasityčioti iš gyventojų – pažadėję, kad 19 proc. PVM tarifas bus laikinas, šį pažadą jie ištesės vėl padidindami tarifą. Valdžios pastangos taupyti balansuoja ties nuliu, nes absoliučia suma išlaidos vis dar nemažėja, todėl Lietuvos laisvosios rinkos institutas ragina valdžią ištesėti ankstesnius pažadus mažinti biudžeto išlaidas, o

ne eilinį kartą perkelti krizės naštą dabartiniams bei ateities mokesčių mokėtojams.

Valdžia vis dar neištesėjo ankstesnio pažado taupyti: praėjusių metų faktinės išlaidos buvo 24,5 mlrd. Lt, šių metų patvirtintas planas – 25,8 mlrd. Lt. Tiesa, dalį to sudaro ES lėšos, kurios praėjusiais metais buvo 3,5 mlrd. Lt, o šįmet planuojama gauti 6,4 mlrd. Lt. Premjeras žadėjo sugrįžti į 2006 – 2007 m. išlaidų lygį, kai faktinės valstybės biudžeto išlaidos buvo 18 – 21 mlrd. Lt. Norint šį pažadą įgyvendinti, biudžeto išlaidas būtina sumažinti bent jau 5 mlrd. Lt.

Biudžeto pajamų dalyje ruošiamasi dar kartą apkarpyti planuotas pajamas. LLRI dar tvirtinant šių metų biudžetą 2008 m. pabaigoje įspėjo, kad valstybės biudžeto pajamų planas nebus įvykdytas. Šįsyk biudžeto pajamas sumažinti planuojama beveik 2 mlrd. Lt, tad pajamų planas bus 4,5 mlrd. Lt mažesnis nei patvirtintas praėjusių metų pabaigoje. Nepaisant ankstesnių klaidų tikintis didesnių pajamų padidinus mokesčius, nuo 2009 m. rugpjūčio 1 d. padidinus PVM tarifą iki 21 proc. Vyriausybė tikisi šių metų biudžetą papildyti 230 mln. Lt pajamų.

Didinusi PVM tarifą nuo 18 iki 19 proc. Vyriausybė tikėjosi apie 0,5 mlrd. papildomų pajamų ir dabar jau matome, kad šios svajonės subliūško. Valdžia nemelavo sakydama, kad 19 proc. PVM tarifas bus laikinas. Deja, PVM nemažės, kaip buvo žadėta, mokesčio tarifą norima padidinti iki 21 proc. Neįvertinus ankstesnio PVM didinimo poveikio verslo aplinkai ir biudžeto pajamoms, apie dar vieną didinimą net neturėtų būti diskutuojama. Jeigu valdžia ne atmetinai, o nuodugniai įvertintų padidinto tarifo įtaką šešėliui, PVM didinimo keliu vargu ar benorėtų eiti. Kaip žinome iš Lafero efekto, didesni mokesčiai lemia mažesnę ekonominę aktyvumą ir didesnę šešėlį ir tą dar kartą patvirtino nuo šių metų padidinti mokesčiai. Todėl papildomų pajamų vėl padidinus PVM tarifą tikėtis neverta.

LLRI ragina už viešuosius finansus atsakingas valdžios institucijas nedelsiant parengti viešųjų išlaidų mažinimo metodiką bei procedūrą. Surenkant mažiau biudžeto pajamų, išlaidų mažinimas pagal principus ir prioritetus leistų atsiskyti neefektyvių ar nereikalingų programų ir funkcijų.

EKONOMINĖS VEIKLOS REGULIAVIMAI

> Konferencija: Namų modernizavimo problematika Lietuvoje

Tęsdami darbus energijos naudojimo efektyvumo didinimo srityje ir reaguodami į naują valstybės daugiabučių modernizacijos rėmimo mechanizmą, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija,

Nyderlandų karalystės ambasada Lietuvoje ir Lietuvos laisvosios rinkos institutas surengė tarptautinę konferenciją.

Renginys įvyko š.m. birželio 9 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos (Jakšto g. 4/9, Vilnius) didžiojoje konferencijų salėje (506 kab.).

Jūsų dėmesiui, konferencijos pranešėjų medžiaga:

Pasaulinė modernizavimo praktika.

Wim VIJFWINKEL, New Energy Concepts BV

Modernizavimas Lietuvoje: skaidri kaina, aiškus rezultatas.

Žilvinas ŠILĖNAS, Lietuvos laisvosios rinkos instituto vyresnysis ekspertas

Galiojanti modernizavimo schema, sunkumai, iššūkiai.

Jūratė JUOZAITIENĖ, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos sekretorė

Modernizavimo finansavimo modelio pristatymas.

Aloyzas VITKAUSKAS, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos sekretorius

Pagrindinės namų modernizavimo problemos. Namų savininkų požiūris.

Algirdas GLODENIS, Respublikinių būsto valdymo ir priežiūros rūmų teisininkas

LLRI pozicija: Daugiabučių namų modernizacija: aiški nauda, aiški kaina

Konferencijos metu LLRI išplatino poziciją dėl daugiabučių namų modernizavimo.

Neefektyvus šilumos energijos vartojimas tarp gyventojų jau ilgą laiką sukelia problemas šilumos vartotojams, šilumos gamintojams ir valstybei. Nepaisant to, daugiabučių namų modernizacija vyksta vangiai. LLRI pateikia savo nuomonę, kokiais principais turėtų vadovautis ekonominė politika daugiabučių modernizacijos srityje, kokios paskatos veikia būsto savininkų sprendimus ir pateikia rekomendacijas, ką šiame procese galėtų ir ko neturėtų daryti valstybė.

PRINCIPAI

Valstybinė politika, nukreipta į daugiabučių namų modernizaciją turėtų būti vykdoma vadovaujantis paprastu principu: **kaštus apmoka naudos gavėjas**

- Būstas daugiabučiam name yra būsto savininko nuosavybė. Pagrindinis ir esminis naudos gavėjas, modernizavus daugiabučių namą, yra būsto, esančiame modernizuotame name savininkas.

- Daugiabutis namas yra bendra, tame daugiabutyje name būstus nuosavybes teise valdančių asmenų, nuosavybė. Tačiau bendra nuosavybė vis tiek yra privati nuosavybė. Naudą iš investicijų į bendrą nuosavybę gauna daugiabučio namo bendrasavininkai.

- Todėl pagrindinis ir esminis daugiabučių namų finansavimo šaltinis turi būti daugiabučių namų savininkai.

[VISA LLRI POZICIJA BEI REKOMENDACIJA RASITE PASPAUDE CIA.](#)

> Valstybė energetikoje ir ūkininkas, ir prižiūrėtojas, ir vartotojas

2009-04-08 | Balandžio 8 d. LR Seime įvyko Lietuvos laisvosios rinkos instituto suorganizuota diskusija „**ENERGETIKA – VIEŠOJI GĖRYBĖ AR VERSLAS?**“. Joje į viešumą iškelti prieštarai vertinami energetikos sektoriaus tikslai, taikomų priemonių pasekmės tiek vartotojui, tiek tiekėjui, aptartos pagrindinės energetikos sektoriaus mišraus (privataus – valstybinio) valdymo ypatybės ir problemos bei diskusijos metu mėginta rasti šių problemų sprendimo būdus.

LLRI teigimu, energetikos produktai nėra viešoji gėrybė, tai verslas, kuris nesvarbu – viešas ar privatus – turi veikti konkurencinėmis sąlygomis. Lietuvos laisvosios rinkos institutas siūlo nevaržyti konkurencijos visuose energetikos sektoriuose ir atitinkamai mažinti valstybės reguliavimą.

Energetikos produktai šiluma, elektra, dujos, kuras yra labai svarbūs tiek ekonomikai, tiek kasdieniam žmonių gyvenimui. Tačiau svarbūs yra ir daugelis kitų produktų. Žiūrint iš ekonominės pusės, energetikos produktai nėra viešoji gėrybė, nors toks įsitikinimas visuomenėje yra gajus.

Nesvarbu, koks sektorius - viešas ar privatus - tiekia energetikos produktus, dėl to jis automatiškai netampa viešąja gėrybe. Energetikos tapatinimas su viešąja gėrybe iš dalies atsakingas už tai, kad šiame sektoriuje nesivysto tokie santykiai, kaip kitose ūkio šakose. Valstybė energetikoje dabar atlieka ir ūkininko, ir prižiūrėtojo, ir vartotojo vaidmenyje. Tokia pozicija yra sunkiai suvokiama, todėl siūloma energetikos sektoriui suteikti daugiau rinkos santykių. LLRI siūlo nevaržyti konkurencijos visuose energetikos sektoriuose (nuo šilumos iki elektros energetikos) ir tuomet laipsniškai mažinti reguliavimą. Ilgalaikėje perspektyvoje valstybė turėtų trauktis iš tiesioginio dalyvavimo energetikos sektoriuje, skaidriai ir viešai privatizuojant valstybei priklausančias energetikos įmones.

Diskusijos garso įrašą, pranešėjų prezentacijas galite rasti [paspaudę čia](#).

> LLRI pozicija dėl nacionalinio investuotojo LEO LT

Elektros energetikos politikoje šiuo metu svarstoma aktualija - AB LEO LT klausimas. Valdžios koncentravimasis į vieną įmonę, bet ne į bendrą platesnę energetikos sektoriaus problematiką bei politiką diskredituoja valstybės prioritetų pasirinkimą, ignoruoją strateginį planavimą. Lietuvos laisvosios rinkos institutas mano, kad valdžia privalo užsiimti energetikos politika, o ne administraciniais energetikos įmonės reikalais ir birželio pradžioje pateikė poziciją LEO LT klausimu.

Valdžiai būtina nuosekliai pasitraukti iš tiesioginio dalyvavimo energetikos įmonių kapitale ir koncentruotis į energetikos politikos, principinių nuostatų formavimą, o ne įmonių valdymą. Energetikos verslu turi užsiimti privatus sektorius, reguliavimu – nepriklausomas reguliatorius, o strategijos ir politikos formavimu – valdžia.

Elektros energetikos įmonių pardavimas – būtinas žingsnis. Pasaulinė ir Lietuvos praktika rodo, kad privatus kapitalas veikia efektyviau, pasiekia geresnių rezultatų. Privatizavus energetikos įmones, jos galėtų greičiau pasiekti ekonominio ir finansinio efektyvumo, o valstybė – gauti lėšų už parduotą turą.

Dalinis privataus kapitalo įsileidimas į įmones, kuriose dominuoja valstybė, sukelia specifinių problemų. Privataus kapitalo įmonės siekia ekonominio ir finansinio efektyvumo, o valstybinio kapitalo įmonėms taip elgtis trukdo politiniai tikslai, kuriuos kelia politikai ir valdžia. Nacionalinio investuotojo bendrovėje problemos kyla dėl kintančios pagrindinio akcininko pozicijos, kurią nulemia nuolat

besikeičianti politinė situacija, aplinkybės. Tad dalinis energetikos įmonių privatizavimas yra teigiamas žingsnis, tačiau tik tiek, kiek tai veda prie visiško privatizavimo.

Tollesnį privatizavimą galima pasiekti įvairiais būdais:

- parduodant valstybei priklausančias nacionalinio investuotojo akcijas strateginiam investuotojui arba tiesiog per vertybinių popierių biržą,
- nacionalinis investuotojas galėtų išleisti papildomą akcijų emisiją ir pritraukti papildomų investuotojų, o vėliau parduoti valstybei priklausančią akcijų dalį,
- sugrąžinti situaciją, buvusią iki nacionalinio investuotojo sukūrimo, tuomet privatizuoti valstybei priklausančius skirstymo tinklus, o vėliau – ir perdavimo tinklus ar kt.

Svarbiausia, kad būtų pasirinktas skaidrus ir nediskriminuojantis valstybinio kapitalo privatizavimo kelias, o taip pat užtikrinta nuosavybės teisių apsauga.

Būtina visiems laikams pripažinti ir įsisąmoninti, kad valdžios gebėjimai kurti verslo struktūras yra riboti, o pasekmės – iš esmės neigiamos. Kadangi valstybinį kapitalą valdo tuometinė valdžia, pasikeitus valdžiai, keičiasi ir valstybinio kapitalo valdytojai ir su juo susiję sprendimai. *Williams* ar dabartinis atvejis su LEO LT iliustruoja sprendimų, susijusių su valstybinio kapitalu nestabilumą. Tai turėtų būti įspėjimas privatiems verslo dalyviams, kad sąveika su valdžia versle lengvai priveda prie nestabilumo, politinės rizikos, ekonomiškai nepagrįstų sprendimų.

Išsamią poziciją galite rasti adresu:

http://www.lrinka.lt/index.php/analininiai_darbai/llri_pozicija_del_nacionalinio_investuotojo_leo_lt/5300

> LLRI ekspertizė dėl mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto

2009-06-30 | Įstatymu siekiama specialiai reglamentuoti privačių ūkio subjektų, dalyvaujančių mažmeninėje prekyboje, santykius. Įstatymu siekiama įtvirtinti sąrašą reikalavimų ir draudimų, kurie būtų taikomi tam tikrų mažmeninės prekybos įmonių santykiams su tiekėjais; numatoma nustatyti draudimus, susijusius su kainomis ir mokėjimais, pardavimų skatinimu, prekių tiekimo ir grąžinimo procedūromis.

Jei teisės aktais prekybos įmonių ir tiekėjų santykiai būtų sureguliuoti taip, kad prekybininkams būtų nustatyta daugiau pareigų tiekėjų atžvilgiu, natūrali tokio reguliavimo pasekmė būtų motyvacija prekybos įmonėms turėti mažiau tiekėjų, mažiau tiekėjų iš Lietuvos, koncentruoti tiekimą, o dažnai netgi perkelti derybas iš Lietuvos į kitas šalis pasinaudojant derybų ne su Lietuvos tiekėjais galimybe bei steigiant centrinės mažmeninės prekybos įmonių būstines ne Lietuvoje.

Ribojimai laisvai sutartimis nustatyti santykius tarp prekybininkų ir tiekėjų labai neigiamai paveiktų mažmeninės prekybos rinką ir būtų pakenkta mažmeninės rinkos plėtrai. Dėl suvaržymų bei užkirtus galimybę optimizuoti bei dalintis veiklos rizika tarp rinkos dalyvių mažmeninės prekybos sektoriuje, išaugtų visų mažmeninės prekybos įmonių sąnaudos, padidėtų bendras kainų lygis, būtų atgrasomos investicijos į mažmeninės prekybos plėtrą.

Rekomenduojame LR Vyriausybei nepritari parengtam įstatymo projektui, nustatančiam privalomas taisykles, reglamentuojančias prekybininkų ir tiekėjų santykius. Esamos teisines priemonės užtikrina bendruosius protingumo ir sąžiningumo reikalavimus tiekėjų ir prekybos centrų santykiuose. Esami teisės aktai taip pat numato bendruosius ir specialiuosius teisių gynimo būdus, kuriais galėtų pasinaudoti rūpestingai savo teisių atžvilgiu besielgiantys tiekėjai.

[Išsami ekspertizė čia.](#)

IDĖJŲ SKLAIDA

> Diskusija: Post-krizinė visuomenė: žmogus, atsakomybė, viltis

Lietuvių katalikų mokslo akademija, Lietuvos laisvosios rinkos institutas ir žurnalas „Naujasis židinys – Aidai“ birželio mėnesį surengė diskusiją apie pasaulinės krizės priežastis, jos žmogiškąsias ištakas ir moralinę žmonių atsakomybę. Diskusijoje dalyvavo Katalikų bažnyčios atstovai, aktyvūs krikščionys, viešosios nuomonės lyderiai, verslininkai.

Paskaitą „Post-krizinė visuomenė: moralė, atsakomybė, viltis“ diskusijoje skaitė Samuel GREGG, Acton Institute for the study of religion and liberty (USA) studijų direktorius. Australijoje gimęs ir Oksfordo Universitete įgijęs Filosofijos Daktaro laipsnį (moralinės filosofijos disciplinoje), Samuel Gregg yra Acton Instituto, įkurto religijos ir laisvės studijoms, studijų direktorius. Acton Institutas yra įsikūręs JAV, Mičigano valstijoje, ir turi savo atstovybę Romoje.

Samuel Gregg parašęs monografijas ir knygas, nagrinėjančias aktualias tikėjimo, laisvės bei rinkos santvarkos problemas.

Knygos:

Morality, Law, and Public Policy (2000),
[*Economic Thinking for the Theologically Minded*](#) (2001),
[*On Ordered Liberty*](#) (2003),
[*The Commercial Society*](#) (2007).

Monografijos:

Ethics and Economics: The Quarrel and the Dialogue (1999),
Morality, Law, and Public Policy (2001),

[*A Theory of Corruption*](#) (2004),

[*Banking, Justice, and the Common Good*](#) (2005).

> Įsibėgėjo LLRI konkursas „Laisvės studijos“

2009-07 | Įveiktas pirmasis tradicinio LLRI konkurso „Laisvės studijos“ etapas – konkurisnių darbų priėmimo metas. Sulaukėme 8 įdomių darbų, kuriuose įvardijamos ekonominės krizės priežastys. Kompetentinga komisija įvertins kiekvieną darbą ir jau rugsėjo mėnesį informuosime, kada ir kur bus apdovanoti geriausieji. Kaip ir kiekvienais metais, suteiksime Jums progą susipažinti su geriausiais darbais.

SKAITINIAI

Šį kartą siūlome Jums interviu su mokesčių politikos ekspertu Daniel J. Mitchell.

Daniel J. Mitchell yra pagrindinis CATO universiteto (JAV) mokesčių reformos ir mokesčių politikos ekspertas.

Jo straipsnius galima aptikti tokiuose leidiniuose kaip Wall Street Journal, New York Times, Investor's Business Daily ir Washington Times. Jis yra dažnas svečias radijo ir televizijos laidose bei populiarus apskrito rato paskaitų lektorius. Mitchell yra baigęs bakalauro ir magistrantūros studijas Gruzijos Universitete, ekonomikos daktaro

laipsnį įgijo George Mason universitete. Naudingas jo ekonomikos pamokėles internete galite [rasti čia](#).

Kokia yra nekilnojamojo turto mokesčio istorija? Kokia ekonomine logika grindžiamas šis mokestis?

Politikai visuomet ieško būdų perkelti pinigus iš produktyvaus ekonomikos sektoriaus valdžiai, tad nenuostabu, jog jie nori įvesti naujus mokesčius. Nekilnojamąjį turtą sunku paslėpti nuo mokesčių rinkėjų, todėl politikai suprato, jog nekilnojamojo turto mokestį lengviau surinkti lyginant su kitomis alternatyvomis. Jokio loginio pagrindo *per se* nekilnojamojo turto mokesčiui nėra.

Kokie yra argumentai už ir prieš šį mokestį, iš Austrijos ekonomikos mokyklos perspektyvos?

iš Austrijos ekonomikos mokyklos perspektyvos nėra jokio argumento už turto mokesčius. Priešingai, šio požiūrio šalininkai argumentuotų, kad valdžios našta turėtų būti sumažinta ir kad labai mažas viešasis sektorius turėtų būti finansuojamas vartojimo mokesčiais. Turto mokesčiai laikomi ypač klaidingais, nes tai kapitalo formavimo mokesčiai. Kitaip tariant, turto mokestis atbaido žmones nuo turto turėjimo ir jo pagerinimo. Tai pakerta bendrą ekonomikos augimą.

Kodėl šis mokestis taip paplitęs, nors turi tiek neigiamų padarinių?

Kaip jau minėjau, politikai visada ieško būdų apmokestinimui padidinti. Daugiau pinigų įgalina politikus „nupirkti“ balsus, perskirstant tuos pinigus įvairioms interesų grupėms ir kampanijų rėmėjams.

O kaip dėl mokesčių naštos perkėlimo fenomeno – kam šis mokestis sukelia didžiausią naštą? Savininkams ar nuomininkams, turtingiems ar neturtingiems žmonėms?

Nekilnojamojo turto mokestis turi tiesioginių ir netiesioginių padarinių. Tiesioginis padarinys yra tai, kad mokestį moka nuosavybės savininkai. Tai priveda prie žmonių manymo, kad tai yra turtingų žmonių ir nuosavybės savininkų mokestis, tačiau tokia analizė yra pernelyg supaprastinta ir nepilna. Mokestis taip pat turi labai stiprių netiesioginių padarinių, kaip kad mokesčio perdavimas nuomininkams aukštesnės nuomos kainos forma.

Kitas netiesioginis padarinys yra tai, kad mokestis sumažina paskatas pagerinti nekilnojamąjį turtą, o tai turi neigiamą poveikį ilgalaikiam ekonomikos efektyvumui.

Kaip šis mokestis veikia rinką, žmonių motyvacias ir pasirinkimus?

Ronald Reagan pažymėdavo, kad jei kažką apmokestini, to tampa mažiau, o jei subsidijuoji, to atsiranda daugiau. Toks sveiko proto pastebėjimas reiškia, kad mokesčiai padidina apmokestinto objekto kainą, kad ir kas tas objektas bebūtų. Darbo mokesčiai padaro darbą brangesniu. Palūkanų mokesčiai padaro taupymą brangesniu. Ir nekilnojamojo turto mokesčiai, be abejo, padaro nekilnojamąjį turtą brangesniu. Nekilnojamojo turto mokestis nesumažins žemės kiekio, tai aišku, bet jis atbaidys nuo efektyvaus jo naudojimo ir neabejotinai žmonės bus mažiau linkę padidinti jų nekilnojamojo turto vertę, jei tai reikš didesnę mokesčių našta.

Paplitęs argumentas už nekilnojamojo turto mokestį teigia, kad jis paskatintų žmones efektyviau naudoti jų nekilnojamąjį turtą, miesto plėtra ir miesto planavimas taptų daug efektyvesniu. Ar yra kokių studijų arba palyginimų, kurie šį argumentą patvirtina?

Priklauso nuo to, koks šio mokesčio dizainas. Jei apmokestinama tik žemės vertė (o ne žemė ir ant jos esantys pastatai), tuomet žmonės nepavergiami papildomai mokesčių bausmei už efektyvų žemės naudojimą.

Kokios pagrindinės grėsmės kyla iš to, kai apmokestinama būna nekilnojamojo turto „rinkos vertė“?

Nekilnojamojo turto vertę nulemia ilgalaikis srautas pomokestinių pajamų, kurias šis turtas sugeneruos. Nereikia nė sakyti, kad nekilnojamojo turto mokestis sumažins pomokestinių pajamų srautą. Tai reiškia, kad nekilnojamojo turto vertė sumažės.

Jei Lietuva įsivestų nekilnojamojo turto mokestį, kokius padarinius tai turėtų žmonėms, kurie čia turi arba nori įsigyti nekilnojamąjį turtą?

Nekilnojamojo turto mokestis turės neigiamų pasekmių nekilnojamojo turto rinkai. Kuo aukštesnis mokestis, tuo blogesni padariniai.

Kaip šis mokestis paveiktų Lietuvos nekilnojamojo turto rinką, turint omenyje, kad nekilnojamojo turto kainos smarkiai krito po pernai sprogsio nekilnojamojo turto kainų burbulų ir perspektyvos šiai rinkai išlieka gana rūškanos?

Nėra jokio būdo įvesti nekilnojamojo turto mokestį ir nepakenkti nekilnojamojo turto rinkai. Beveik neabejotinai nukentės nuomininkai, nes mokestis bus pridėtas prie nuomos kainos. Bet žala neapsiribos nuomos rinka, nes turbūt visas nekilnojamas turtas taps brangesniu.

LLRI interneto dienoraštyje www.blogas.lt/LLRI/

Šioje rubrikoje publikuojame įsimintiniausias instituto ekspertų mintis publikuotas LLRI internetiniame dienoraštyje www.blogas.lt/LLRI/.

> K.Leontjeva. Maksimali pensija egzistuoja, tad „Sodros“ lubos - būtinos

Sodros „lubas“ ekonomistai ragina įvesti ne šiaip sau. Neriboto dydžio įmokas mokantys asmenys negali tikėtis neriboto dydžio išmokų. Aišku, jeigu paskambintumėt į Sodrą ir paklaustumėt, koks gi tas maksimalus pensijos dydis, jums pasakytų, kad tokio nėra. Ir apie Sodros išmokų

lubas neką tesužinotumėt. Girdi, nėra jokių „lubų“ išmokamoms pensijoms.

Vis tik „lubos“ yra, tik jos ne visai tiesioginės, o inkorporuotos į pensijos dydžio apskaičiavimo mechanizmą. Senatvės pensija susideda iš pagrindinės ir papildomos dalių bei priedo už stažo metus. Pagrindinė dalis lygi 110 proc. socialinio draudimo bazinės pensijos, jeigu asmuo turi būtinaį 30 m. socialinio pensijų draudimo stažą.

Papildomos pensijos dalies dydis apskaičiuojamas pagal šią formulę:

$$0,005 \times s \times k \times D + 0,005 \times S \times K \times D$$

s – stažas, įgytas dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu iki 1993 m. gruodžio 31 d.;

k - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, t.y. per 5 paeilui einančius palankiausias metus iš laikotarpio nuo 1984 m. sausio 1 d. iki 1993 m. gruodžio 31 d. turėto uždarbio santykis su tų pačių metų vidutiniu uždarbiu Lietuvoje;

S - stažas, įgytas po 1994 m. sausio 1 d. dirbant pagal darbo sutartį, narystės ar tarnybos pagrindu;

K - asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas, apskaičiuotas pagal draudžiamąsias pajamas, turėtas nuo 1994 m. sausio 1 d.;

D - Vyriausybės patvirtintos einamųjų metų draudžiamosios pajamos, galiojančios tą mėnesį, už kurį mokama pensija.

Priedo už stažo metus dydis apskaičiuojamas dauginant 3 proc. bazinės pensijos iš kiekvienų iki išėjimo į pensiją mėnesio įgytų pilnų stažo metų, viršijančių 30 stažo metų, skaičiaus.

Asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas skaičiuojamas asmens draudžiamąsias pajamas padalinus iš Vyriausybės patvirtintų einamųjų metų draudžiamųjų pajamų (VDP). Štai čia į sceną įžengia Sodros išmokų „lubos“: maksimalus koeficientas yra 5. Tai reiškia, kad į senatvės pensijos papildomą dalį įsiskaičiuoja tikrai pajamos iki 5 VDP. Šiuo metu VDP yra 1488 Lt., tad papildomai pensijos daliai apskaičiuoti naudojamos tikrai pajamos iki 7440 Lt. Taigi nesvarbu, ar tas žmogus gaudavo po 7,5 tūkst. per mėnesį, ar 75 tūkst. - jo pensijos dydis nuo to nė kiek nepadidės.

Žinodami visa tai, pabandykime paskaičiuoti dideles pajamas turėjusio žmogaus pensiją. Tarkim, žmogus dirbo 40 metų, o visus tuos metus jo pajamos viršijo 5 VDP. Kadangi negalime apskaičiuoti būsimos pensijos dydžio (nes reikia žinoti draudžiamąsias pajamas, kurias ateityje patvirtins ateities Vyriausybės), įsivaizduokim, kad tas žmogus į pensiją išeina šįmet. Tuomet šio žmogaus pensija būtų:

$$(360 \times 1,1) + (0,005 \times 40 \times 5 \times 1488) + (10 \times 0,03 \times 360) = 1992 \text{ Lt.}$$

Ar realu, kad žmogaus darbo pajamos viso jo stažo metu viršijo 5 VDP? Tikriausiai ne. Jeigu pirmaisiais darbo metais jo pajamos būdavo mažesnės, mažesnis bus ir koeficientas, atitinkamai mažesnė bus ir senatvės pensija. Nesakau, kad 1992 Lt. yra pensijos maksimumas – realybėje būna stažų, didesnių nei 40 metų. Vis tik tas maksimumas egzistuoja, nes stažas nėra beribis, ir koeficientas, kaip žinia, yra užkonservuotas ties 5. Siūlau skaitytojams patiems pažaisti su pateikta formule ir pasiskaičiuoti pensiją, turint didesnę stažą, mažesnę koeficientą ir t.t.

Pabaigai paminėsiu kelis svarbiausius Sodros „lubų“ įvedimo privalumus. Tai – padidėjęs šalies konkurencingumas, mažesnės darbo sąnaudų, padidėjusios paskatos samdyti kvalifikuotus, daug pridėtinės vertės sukuriančius ir dėl to brangiai apmokamus specialistus. Tačiau svarbiausia tai, kad Sodros „lubų“ įvedimas padarytų Sodros sistemą teisingesne mokesčių mokėtojo atžvilgiu, nes atsirastų ribotų įmokų – ribotų išmokų principas.

> Ž.Šilėnas. Citavimo subtilybės – ką sako „Economist“

A. Bielskis pranešime A.Bielskis. Darbo santykių liberalizacija - būdas įveikti krizę? pateikia savo požiūrį į dabar ekonomikoje vykstančius procesus, ir, be kita ko, cituoja *Economist*, kuris, anot p. Bielskio, teigia, kad:

„Tad Europoje ir JAV mažai kas tebetiki nevaržomu laissez-faire kapitalizmu, ką (o Dangau!) pripažįsta ir laisvos rinkos kapitalizmo

Šauklys „The Economist“. Viename iš įvadinųjų straipsnių teigiama, kad ekonominės krizės laikotarpiu yra naudingas ne tik didesnis valstybės reguliavimo vaidmuo, bet ir tai, jog kaip tik kontinentinės Europos (pirmiausiai Prancūzijos ir Vokietijos, o taip pat ir Skandinavijos šalių), o ne Britanijos ir JAV ekonominė politika įgalina geriau atsispirti ekonominei krizei.

Štai vienas „The Economist“ teiginių: „kontinentinė Europa ekonominės krizės akistatoje tvarkosi gerai. Darbo santykius saugantys įstatymai sulėtino bedarbystės augimą. Dosni gerovės valstybė apsaugojo tuos, kurie nuosmukio metu visuomet pirmi nukentė nuo staigaus pajamų kritimo, kas veikia kaip „automatinis [ekonomikos] stabilizatorius“. Kas yra daroma Lietuvoje? Ogi toliau pliauškiama apie darbo santykių liberalizavimą, gerovės valstybės naikinimą ir paprastų dirbančiųjų garantijų siaurinimą.“ (citata iš p. Bielskio pranešimo).

Esu atidus skaitytojas ir mėgstu *Economist*. Ir iš tikro, gegužės 7 d. *Economist* spausdino straipsnį *A new pecking order*, kuris šnekėjo labai panašius dalykus. Ar būtent į šį straipsnį referuoja p. Bielskis pasakyti negaliu, nes tikslaus šaltinio jis nenurodo. Tačiau mano minimas straipsnis iš tikro šneka apie tai, kaip skirtingų stilių kapitalistinės ekonomikos veikia ekonominės krizės metais. Štai dvi pilnos pastraipos iš *Economist* (vertimas mano), labai panašios į tai, ką aukščiau apie *Economist* sako p. Bielskis.

„Nuosmukis taip pat patvirtino, kad kontinentinis modelis turi tam tikrų stiprybių. Iš dalies dėl ilgalaikių investicijų į geresnius kelius, greitus traukinius, atominę energiją ir net senų katedrų atstatymą Prancūzija turi palyginti efektyvų viešąjį sektorių. Ir tai nėra vien mokesčių mokėtojų pinigų pumpavimas. Prancūzijos sveikatos apsaugos sistema suteikia daugiau vertės, nei JAV sistema. Vokietija ne tik prižiūrėjo savo viešuosius finansus griežčiau nei kitos; jos [Vokietijos] į eksportą orientuotas modelis privertė kompanijas nedidinti kaštų, todėl jos tapo konkurencingos ne tik Europoje, bet ir pasaulyje. Europos [finansinės sistemos] sąranga ir sėkmė padėjo išvengti skolinimosi finansuotų nekilnojamo turto burbulų, kurie sprogo D. Britanijoje ir JAV (nors Ispanijai to išvengti nepavyko).

Bet ar tai tęsis? Stiprybės, dėl kurių kai kurios Europos dalys galėjo atsispirti recesijai, atsigavimo laikotarpiu gali pavirsti silpnybėmis. Didesnis saugumas ir darbo vietų apsauga turi savo kainą: persitvarkymai ir inovacijos yra lėti, o tai ilguoju laikotarpiu reiškia mažesnę augimą. Taisyklės, draudžiančios atleidinėti žmonės, kurios padeda sulėtinti staigų bedarbystės augimą, gali reikšti mažiau sukurtų darbo vietų naujose industrijose. Dosni valstybės pagalba nedarbo atveju palaiko gyventojų pajamas, bet sumažina paskatos imtis naujo darbo. Didelis valstybės sektorius, kuris palaiko paklausą sunkiais laikais, tampa stabdžiu naujoms dinamiškoms kompanijoms, kuomet augimas atsigauna. Paskutinės prognozės rodo, kad JAV ir D. Britanija atsigauna greičiau, nei likusi Europa.“

Kokį modelį *Economist* palaiko ir kuo tiki, aiškiai ir vienareikšmiškai *Economist* pasako savo staipsnio gale:

Jei reikia ginčytis, kuris modelis yra geresnis, tuomet šis laikraštis [*Economist*] tvirtai stovi liberaliojo Anglo-Saksioniškojo pusėje - galų gale vien jau ir dėl to, kad šis modelis palieka daugiau galios individams, nei valstybei.

Iki kapitalizmo laidotuvių, sakyčiau, toloka. *Economist* pakartoja senai žinomas ir ne kartą aptartus dalykus. Taip, jei atleisti žmogų yra labai sudėtinga, tai net ir krizės laikais, bedarbystės lygis kils ne taip greitai (nors, mano asmenine nuomone, šis efektas yra labiau statistinis, nei realus). Ir atvirkščiai - griežta darbo santykių apsauga, sunkumai atleidžiant darbuotoją ir pan. priveda prie to, kad naujas darbo vietas kurti yra sunku ir sudėtinga. O tai savo ruožtu neleidžia ekonomikai greit persitvarkyti ir prisitaikyti prie pasikeitusių ekonominių aplinkybių.

Kaip ir straipsnio pradžioje mini *Economist* politikai mėgsta kalbėti apie dalykus, kurie yra madingi. O šiuo metu kapitalizmo laidotuvės, bent jau tarp politikų yra tikrai madingos. Bet mados yra tiesiog mados. Pragmatiškumas ir efektyvumas (kaip straipsnio pabaigoje mini *Economist*) yra svarbiausia.

› A.Mackonis: Ekonomikos dėsnuau veikia ir santuokoje

Auganti kaina mažina paklausą. Šį ekonomikos dėsnį patvirtina net paklausa santuokai. Ekonomikai skirtame tinklaraštyje *Freakonomics aptariamas* kraujo testas, kurį privalėjo atlikti susituokti norintys žmonės. Tyrimas rodo, kad panaikinus šiuos kraujo testus, santuokų padaugėjo. Tiksliau kalbant, tyrimas parodė, kad įvairiose JAV valstijose panaikinus kraujo testą santuokų padaugėdavo maždaug 6 proc. Pusę šio padidėjimo esą lėmė tai, kad žmonės nebevyko į gretimą valstiją susituokti, o kitą pusę – kad tapo paprasčiau susituokti, sumažėjo santuokos „kaina“ (sumažėjo laiko ir pastangų poreikis, reikalingas susituokti).

Ko gero šiek tiek ironizuodamas, *Freakonomics* įrašo autorius pažymi, kad kraujo testas kaip santuokos kainos padidinimas galėjo turėti teigiamų šalutinių pasėkmių – sumažinti gerai neapgalvotų santuokų skaičių. O taip pat ir neigiamų šalutinių pasėkmių – galėjo lemti padidėjusį nesantuokinių vaikų skaičių.

Iš viso šito Lietuvai yra aktualu keli dalykai:

- Auganti produkto ar paslaugos kaina (pavyzdžiui, dėl kuro, tabako ir alkoholio akcizų) lemia užsienyje apsipirkinėjančių skaičiaus, kontrabandos iš užsienio bei kitos šešėlinės ekonomikos augimą (palyginimui – žmonės vykstantys santuokos į kitas valstijas, nesantuokiniai vaikai).

- Net ir maži formalūs reikalavimai ar pažymos didina įėjimo į rinką kainą ir mažina verslu norinčių ar oficialiai užsiimančių skaičių (palyginimui – tyrime teigiama, kad dalis žmonių nesituokdavo vien dėl reikalavimo atlikti testą).

„Laisvąją rinką“ galima užsisakyti LLRI interneto svetainėje adresu www.lrinka.lt/uzsakymas.phtml arba atsiuntus el. laišką adresu Laura@lrinka.lt ir nurodžius savo vardą, pavardę ir el. pašto adresą, kuriuo norite gauti leidinį.

„Laisvoji rinką“ taip pat publikuojama internete adresu www.lrinka.lt/Leidiny/index.phtml.

Pageidavimus, siūlymus, klausimus siųskite el. paštu Laura@lrinka.lt.

Leidinyje spausdinamų LLRI ekspertų rašinių autorinės teisės © priklauso LLRI. Perspausdinti šiuos leidinio straipsnius leidžiama tik su nuoroda į „Lietuvos laisvosios rinkos institutą“, prieš tai suderinus telefonu (5) 252 62 63.

„Laisvąją rinką“ leidžia Lietuvos laisvosios rinkos institutas – pelno nesiekianti organizacija, įsteigta 1990 metais įtvirtinti individo laisvės ir atsakomybės, laisvosios rinkos bei ribotos valdžios idėjas.

LLRI adresas:
Lietuvos laisvosios rinkos institutas
J.Jasinskio g. 16A
2001 Vilnius
Tel. (5) 252 62 55, (5) 252 62 63
Faks. (5) 252 62 58
www.lrinka.lt
www.blogas.lt/LLRI